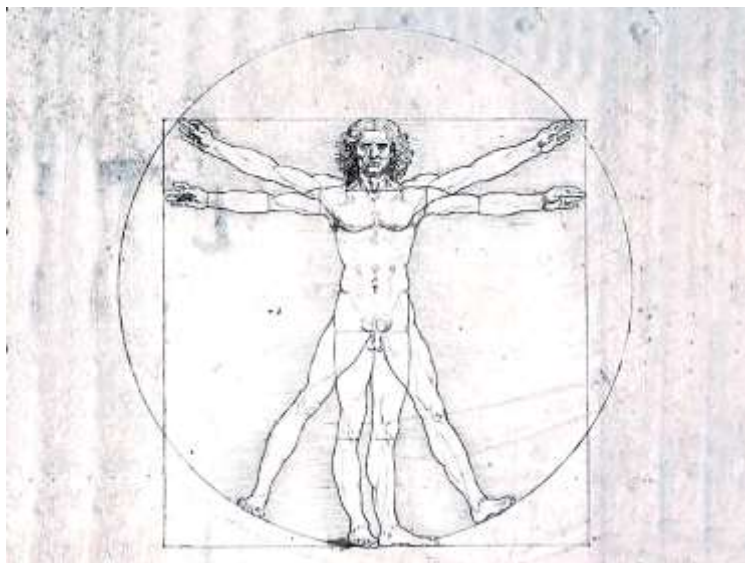

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ЕКОЛОГІЧНІ ТА ВІКОВІ СКЛАДОВІ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

(Матеріали Міжнародної студентської наукової конференції
Рівне, 16-17 березня 2007 р.)

Рівне, 2007

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини. Матеріали Міжнародної студентської наукової конференції. Рівне, 16-17 березня 2007 р. Рівне, РДГУ, 2007. – 198 с.

Редакційна колегія:

- Воробйов А.М.** – професор, проректор з навчальної роботи, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ, Заслужений працівник освіти України – голова;
- Лико Д.В.** - професор, академік УЕАН, Заслужений працівник освіти України, декан психолого-природничого факультету РДГУ;
- Романюк В.Л.** – доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ
- Артемова О.І.** – доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;
- Безлюдна В.І.** - доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;
- Главінська О.Д.** – доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;
- Грюк І.Б.** – доцент, завідувач кафедри біології та прикладної екології РДГУ;
- Марциновський В.П.** – професор, завідувач кафедри анатомії та фізіології РДГУ;
- Мельник В.Й.** - доцент кафедри біології та прикладної екології РДГУ;
- Павелків В.Р.** – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ.

Матеріали обговорені та рекомендовані до друку на засіданні науково-методичної ради психолого-природничого факультету РДГУ. Протокол № 3, від 9 березня 2007 р.

ЗМІСТ

Вступ	3
Павлов І.П. Лист до молоді	4
Секція I. Техногенне забруднення довкілля і розлади психіки та поведінки	5
Лико Д.В., Мельник В.Й. Вплив стану довкілля на здоров'я людей	5
Алтухова Анастасія. Вплив екологічних криз і катастроф на психічне здоров'я людини	8
Кравчук Володимир. Вплив та наслідки забруднення атмосферного повітря міста автотранспортом	11
Буткевич Сергій. До проблем становлення екологічної психології	14
Донець Світлана. Психологічні наслідки техногенних катастроф ..	15
Дідусенко Галина. Якість поверхневих вод Рівненщини	18
Денисюк Оксана. Екологічні складові психічного здоров'я	19
Ігнатієва Анастасія. Психологічні особливості дітей, що мешкають у зоні посиленого радіоекологічного контролю	22
Белеля Марина. Екологічна оцінка якості води р. Іква в межах Рівненської області	25
Кушнір В.М., Панасюк В.Ю., Кириченко О. Порушення психофізіологічних процесів і їх профілактика	27
Латюк Ірина. До проблеми визначення екологічної культури особистості	29
Лико Сергій. Зернисті фосфорити у сільськогосподарському виробництві	34
Максимець Оксана. Наслідки акумуляції радіонуклідів у деревині та продукції із деревини	36
Мантула М. Якість води р. Устя та здоров'я жителів міста	40
Миронець Марина. Роль реабілітаційної діяльності психологічної служби системи освіти у збереженні психологічного здоров'я постраждалих від техногенних катастроф	44
Ожаровська Світлана. Соціально-психологічна складова наслідків Чорнобильської катастрофи	46
Пілічук Ольга. Дослідження віддалених наслідків техногенних катастроф на прикладі переселених чорнобильців Миколаївської області	48

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини

Сахневич Людмила. Вплив промислових викидів Рокитнівського склозаводу на якість атмосферного повітря	51
Фількевич Вікторія. Техногенне забруднення довкілля і розлади психіки та поведінки	53
Хабаров Володимир. Дослідження внутрішнього опромінення населення контрольованої зони Рівненської АЕС.....	56
Хильчук Ольга. Вплив іонізуючого випромінювання на організм людини.....	58
Шаправський Олександр. Техногенне забруднення атмосферного повітря м. Рівне промисловими викидами КТП «Теплокомуненергія»	63
Секція II. Вікові та гендерні аспекти психічного здоров'я особистості	66
Осьмак Л.П., Андрущенко Оксана. Гендерні особливості конфліктної поведінки підлітків	66
Вітрук Алла. Негативний вплив телебачення на психіку підлітків ..	68
Галабурда Лідія. Професійні інтереси як компонент психічного здоров'я особистості	70
Гусаківська Світлана. Психологічні чинники адитивної поведінки підлітків.....	72
Дука Ольга. Здоровий спосіб життя в юнацькому віці: реальний погляд	80
Драченко Ольга. Гендерні особливості соціальної адаптації	82
Юрченко В.М., Замлинна Наталія. Гендерні особливості міжособистісних стосунків у дітей молодшого шкільного віку	85
Ковальчук Богдана. Феномен психічного здоров'я як об'єкт теоретичних досліджень	87
Ковтун Наталія. Зв'язок між особливостями стосунків у сім'ї та формуванням агресивних реакцій в юнацькому віці	90
Корольчук Ірина. Пам'ять в системі пізнавальної діяльності	93
Костючок Олег. Психологічні особливості впливу соціального статусу в групі на характер міжособистісних стосунків молодших школярів	95
Кужель Інна. Профілактика алкоголізму – основа психічного здоров'я нації	98
Лаворик Лариса. Наукові дослідження материнської сфери – проблеми та перспективи.....	100
Музичук Віта. Згубний вплив куріння на організм людини	103

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини

Назарець Людмила. Передумови адиктивної поведінки підлітків та фактори захисту тема.....	106
Почасвець Ірина. Гендерні та мотиваційні особливості формування звички тютюнопаління серед студентської молоді	108
Пясецька Ірина. Екологічні і вікові складові психічного здоров'я людини.....	110
Соботович Олександр. Особливості короткочасної пам'яті у студентів-біологів.....	113
Юрим Світлана. Моделювання пам'яті	115
Секція III. Діагностика та шляхи профілактики розладів психіки та поведінки	117
Руденко Н.М, Бейлах О.М. Аналіз рівня сформованості відповідальності студентів-першокурсників	117
Божок Яна. Вплив епілепсії на психічний розвиток і поведінку хворого.....	118
Неровня О.В., Вовк Анна. Психопатологічне функціонування у соціально-культурному контексті.....	121
Гомончук Катерина. Дослідження особливостей сприйняття соціальних феноменів студентами молодших курсів (на основі теорії Дж. Келлі).....	123
Гончарова Наталія. Інформаційні неврози: проблема діагностики і профілактики	126
Дубровський Роман. Переваги ДБСТ над школами-інтернатами у контексті попередження проявів девіантної поведінки	129
Зажицька Тетяна. Теоретичні та прикладні аспекти стилю.....	132
Зеленська О. Проблема погіршення стану здоров'я дітей і молоді в Україні та шляхи формування здорового способу життя	133
Юрченко В.М., Князева Анна. Соціально-психологічні установки українських студентів до сприймання людей інших національностей.....	135
Осьмак Л.П., Кордоба Інна. Комунікативна некомпетентність як чинник соціально дезадаптованої поведінки підлітків	138
Вікторія Косенко. Психологічні аспекти віктимної поведінки в підлітковому віці	139
Козішкурт Уляна. Агресивні тенденції в сучасному суспільстві: інстинкт чи інформаційний наслідок?	142
Кравець Віта. Формування сприятливого мікросередовища сім'ї.....	144
Лабик Юля. Психосоматичні розлади як проблема клінічної психології: регіональні аспекти	147

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини

Музичук Ірина. Усвідомлення сенсу життя як чинник самоактуалізації підлітків	151
Назаренко Ольга. Проблемы одаренности и гениальности	153
Остапович Ірина. Конструктивні копінг-стратегії.....	155
Поліщук Альона. Фобії-комплекси: причини і наслідки.....	158
Романів Наталія. Специфічні особливості виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у різних типах навчальних закладів	160
Ромашевська Ольга. Нові шляхи діагностично-корекційної допомоги дітям з особливими потребами	164
Осьмак Л.П., Тирак Тетяна. Психопрофілактика деструктивних форм самоствердження підлітків	167
Усачик Ольга. Антистресорні властивості лікарських рослин – радіопротекторів.....	169
Хоровець Ірина. Психічне здоров'я як складова якості життя особистості	172
Чубко Мар'яна. Зростання патологій щитоподібної залози, викликаних радіаційним забрудненням деяких районів Рівненської області як один із чинників впливу на поведінку людини.....	175
Чекун Юлія. Профілактична дія радіопротекторів по подоланню проявів патогенезу ЦНС	179
Шевців М.В., Чикун Зоряна. Психофізіологічні механізми формування неврозів	181
Юрчук М. Люди і СНІД - знати, щоб жити	183
Янчук Катерина. Психологічні чинники виникнення розладів харчування та шляхи їх профілактики у старшокласниць	186
Відомості про авторів.....	190

**ФЕНОМЕН ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЯК ОБ'ЄКТ
ТЕОРЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Ковальчук Богдана, студентка РДГУ

Науковий керівник: **Дем'янюк О.Б., викл.**

Актуальність проблеми психічного здоров'я визначається декількома чинниками. Ускладнення в сучасних умовах виробничої діяльності, зміна характеру праці і способу життя населення, виникнення постійних стресових ситуацій ставлять високі вимоги перед інтелектуальним і емоційно-вольовим потенціалами особистості, викликають їх розлади. У свою чергу, психоневротичні відхилення знижують функціональні можливості організму та зумовлюють погіршення працездатності індивіда. У той же час, оцінка стану психічного здоров'я населення свідчить, що основні зусилля суспільства повинні бути спрямовані на його охорону і зміцнення та профілактику розладів. У сучасній літературі зростає кількість публікацій, в яких розглядаються різні аспекти цієї проблеми.

Метою даного дослідження є аналіз теоретичних підходів та сучасних уявлень щодо дослідження феномену психічного здоров'я, які склалися у психологічній літературі,

Спроби визначення психологічного змісту поняття здоров'я неодноразово здійснювалися й дотепер здійснюються доволі активно представниками психолого-педагогічної корпорації. Психологічний ракурс бачення віднайшов своє місце у змістові таких понять як «душевне», «психічне», «психологічне», «особистісне» здоров'я.

Так, О.І. Даниленко введено в апарат психологічної дисципліни поняття «душевне здоров'я», яке мало на меті, на переконання дослідниці, відокремити поняття «психічне здоров'я» як таке, що належить психіатрії, яка і користується широко цим поняттям, як опозицією (альтернативою) до психічної хвороби. Таким чином, душевне здоров'я, основу якого складають такі базові характеристики особистості, як адекватність поведінки і внутрішня гармонія, можна визначити як «відносно сталу характеристику людини як цілісної біосоціальної істоти, що відбиває і обумовлює її здатність ставити собі смислоутворюючі цілі, які можуть бути принципово досягнуті, і рухатися до їхнього досягнення шляхом узгодження своєї поведінки з реальністю, а також здійснення саморегуляції на всіх рівнях (від психофізіологічного до рівня ціннісних орієнтацій і світогляду) [3]. Системотвірною при цьому постає така характеристика особистості, як

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини

її здатність до успішного подолання складних ситуацій власної життєдіяльності.

В свою чергу Б.С. Братусь надає перевагу поняттю «психічне здоров'я». Як складне структурне утворення психічне здоров'я має розглядатися, за Б.С. Братусем, на трьох рівнях його функціонування: психофізіологічному, індивідуально-психологічному та особистісному. У першому випадку йдеться про нейрофізіологічне забезпечення психічної діяльності, у другому – про здатність людини видобувати і застосовувати засоби реалізації існуючих у неї сенсових прагнень, у третьому – про особистісні цінності, якими зумовлюється якість сенсових відносин особистості до основних сфер її життєздійснення [1]. Аналогічної точки зору щодо пріоритету особистісного підходу у визначенні поняття здоров'я дотримуються і інші психологи, погоджуючись водночас із необхідністю розгляду його як динамічного процесу, що детермінується власною активністю особистості, якою насамкінець і зумовлюється тип адаптивної чи неадаптивної поведінки людини [4, С. 119].

Поняття «психологічного здоров'я», на відміну від «душевного», було введено у психологічний апарат І.В. Дубровіною. Перше, на погляд дослідниці, охоплює особистість в цілому, друге, навпроти, обмежується сферою функціонування психічних процесів, а тому і входить до першого в якості його нижчого рівня. Проте, як зазначає В.І. Слободчиков [8], висловлена пропозиція не отримала підтримки у психологічній літературі. Внаслідок цього застосування обох понять відбувається на рівні буденної свідомості, що тягне за собою відповідно і свавільний вибір дослідниками діагностичних процедур, залишаючи через це одне з базових понять психології у полоні інтуїції і метафор.

Поруч із численними спробами дефінітарного підходу до визначення змісту поняття здоров'я (психічного, психологічного, душевного, особистісного) строкатість яких зумовлюється надзвичайною складністю досліджуваного явища, існує не менш значна кількість публікацій із відповідної проблематики, автори яких уникають будь-якої конкретизації цього поняття, надаючи перевагу описовим характеристикам поведінки «здорової» людини шляхом виокремлення, як вважається, основних (базових, стрижневих) показників такої поведінки (або діяльності). Така практика має місце як у працях вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Так, критерієм порушеного психічного здоров'я підлітків і юнаків, постають, як це

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини

зазначається у навчальному посібнику Ф. Райса, такі змінні, як слабка ідентичність, знижена (недостатня) самооцінка, підвищена тривожність, нестійкість (лабільність) самооцінки, низька соціальна адаптованість [7]. На відміну від наведеного підходу, протилежний критерій обирає А. Маслоу і пропонує, мотивуючи свою відмову від використання поняття психічного здоров'я як обтяженого традиціями клінічної школи, такі узагальнюючі поняття, як «повна людяність». Поведінковим корелятом цього утворення постають такі характеристики як здатність людини до абстрактного мислення, володіння мовою відповідно із властивими для неї правилами, здатність до кохання, наявність певних цінностей, здатність до трансценденції свого «Я» тощо. Недостатній рівень виразності перелічених здатностей і буде вказувати, за А. Маслоу, на «зниження людяності», або недостатній рівень актуалізації людиною своїх можливостей [5].

Спробу узагальнення існуючих у художній літературі (зокрема, у творах Ф. Достоєвського) уявлень про психічне здоров'я здійснили О.Н. Кузнецов і В.Н. Лебедев, які в кінцевому варіанті зупинилися на таких показниках психічного здоров'я як здатність до адекватного сприймання людиною оточуючої дійсності, свідоме здійснення вчинків, цілеспрямованість, працездатність, активність тощо [цит. за 6].

Не зупиняючись на висвітленні інших варіантів показників психічного здоров'я, дозволимо собі завершити огляд «пропозицій» спробою, здійсненою Л.Ф. Бурлачуком і Є.Ю. Коржовою [2]. Психічно здоровою (або зрілою, продуктивною) людиною можна вважати таку, що характеризується адекватною поведінкою і реакціями на події соціуму, зрілістю когнітивної та емоційної сфери, адаптивністю до ситуацій макро- і мікросередовища, здатністю до саморегуляції поведінки, до планування і досягнення висунутих цілей, нормальною функцією зовнішньої і внутрішньої регуляції. Міра сформованості зазначених параметрів визначає і відповідний рівень психічного здоров'я.

Отже, щодо визначення змісту поняття здоров'я (психічного, психологічного, душевного, особистісного) у психології існує дефінітарний та описовий підходи, строкатість яких зумовлюється надзвичайною складністю досліджуваного явища. Підсумовуючи наведене, можна констатувати, що проблема психічного здоров'я поступово втрачає медико-психологічне поле інтересів і починає

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини

виявлятися в якості одного з найважливіших об'єктів професійної діяльності психологів.

Список використаних джерел

1. Братусь Б.С. Аномалии личности. – М.: Мысль, 1988. – 301 с.
2. Бурлачук Л.Ф., Коржова Е.Ю. Психология жизненных ситуаций. – М.: Российское педагогическое агентство, 1998. – 264 с.
3. Даниленко О.И. Душевное здоровье как культурно-исторический феномен // Психологический журнал. – 1988. – № 2. – С.108–117.
4. Калитеевская Е.Р., Ильичева В.И. Адаптация или развитие: выбор психотерапевтической стратегии // Психологический журнал. – 1995. – № 1. – С. 115–121.
5. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы. – М.: Смысл, 1999. – 425 с.
6. Никифоров Г.С. Психология здоровья. – СПб.: Речь, 2002. – 256 с.
7. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. – СПб.: Питер, 2000. – 624 с.
8. Слободчиков В.И., Шувалов А.В. Антропологический подход к решению проблемы психологического здоровья детей // Вопросы психологии. – 2001. – № 4. – С. 91–105.

УДК 159.924.7:616.89-008.444.9-053.6

ЗВ'ЯЗОК МІЖ ОСОБЛИВОСТЯМИ СТОСУНКІВ У СІМ'Ї ТА ФОРМУВАННЯМ АГРЕСИВНИХ РЕАКЦІЙ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Ковтун Наталія, студентка КДПУ

Науковий керівник: **Токарева Н.М. к. психол. н., доц.**

В сучасних умовах гуманізації освітньо-виховного простору особливої актуальності набуває проблема, що здійснюється в межах сім'ї.

Водночас сім'я визначається основним соціальним джерелом формування агресивної поведінки. Члени сім'ї можуть демонструвати агресивну поведінку самі або можуть підкріплювати такі дії дитини, наприклад, виражаючи гордість її перемогою в бійці.

Форми вияву агресії в сім'ї різноманітні: пряме фізичне або сексуальне насильство, холодність, образи, негативні оцінки, придушення особистості, емоційне неприйняття дитини.

Дослідження впливу виховання і сімейних відносин на становлення агресивної поведінки дітей показало, що існує прямий